

Cytaty i aforyzmy na lekcjach języków obcych

DOI: 10.47050/jows.2024.4.113-119

W każdym języku funkcjonują popularne sformułowania, określane mianem skrzydlatych słów. Celem tego artykułu jest zaprezentowanie sposobów wykorzystania cytatów i złotych myśli w pracy z uczniami.

Pomysły przedstawione w artykule zostały zilustrowane gotowymi przykładami ćwiczeń w języku angielskim, aby zainteresowani nauczyciele mieli okazję przetestować je w swoich klasach. Cytaty można wykorzystać na lekcjach, podczas których rozwijamy różne sprawności językowe.

Czytanie

Na pierwszy ogień wysuwa się oczywiście czytanie, a więc umiejętność rozumienia tekstu pisanego. Cytat bowiem to zwykle jedno lub kilka zdań utrwalonych w formie pisemnej, które pojawiły się na przykład w tekście literackim (zarówno prozatorskim, jak i poetyckim) lub publicystycznym albo zostały wygłoszone (i stanowią część przemówienia, wykładu, kazania itp.).

W szkolnych podręcznikach wypowiedzi pisemne przeważnie związane są z ćwiczeniami, które sprawdzają stopień zrozumienia tekstu, co niejednokrotnie wiąże się z koniecznością wracania do jego poszczególnych fragmentów. Zadania te – zwłaszcza w najstarszych klasach szkoły podstawowej i średniej – zwykle mają na celu ćwiczenie strategii egzaminacyjnych. Najczęściej więc nie znajdziemy w nich pytań dotyczących tego, co w omawianym tekście najbardziej podobało się czytelnikowi, jakie emocje towarzyszyły mu podczas czytania, czy też próśb o to, by wskazał jedną myśl, którą zapamiętał. A właśnie zadając tego typu pytania, możemy dać szansę uczniowi na bardziej samodzielną lekturę i refleksję.

a. Wykorzystanie (zbiorów) gotowych cytatów

Uczniowie zwykle łatwo się zniechęcają, gdy muszą zapoznać się z dłuższym tekstem w języku obcym. W przeciwieństwie do typowych materiałów z podręcznika, cytaty są przeważnie krótkie, ale można tworzyć z nich zbiory ciekawych zdań, na przykład związanych z danym tematem czy zawierających słowo-klucz.

Podczas lekcji każdy uczeń otrzymuje swój zestaw, czyta wszystkie zdania i wybiera jedno, które wydaje mu się najtrafniejsze. Takie ćwiczenie może pojawić się na pierwszej lekcji w nowym roku szkolnym, a wybrane przez siebie zdanie uczniowie mogą zapisać na pierwszej stronie w zeszytach – będzie towarzyszyć im ono przez cały rok. I choć zapisują tylko jedno, to przeczytali aż dziesięć. Można oczywiście sporządzić w grupie ranking najpopularniejszych cytatów lub poprosić uczniów o uzasadnienie swojego wyboru.

Poniżej znajduje się przykładowy zestaw cytatów do wykorzystania przez nauczycieli na lekcji języka angielskiego, które mogą zainspirować uczniów do działania.

ILONA STĘPIEŃ

Zespół Szkół Ogólnokształcących
im. Jana Pawła II Sióstr Prezentek
w Rzeszowie

1. *The beginning is the most important part of the work.* (Plato)
2. *The secret of getting ahead is getting started.* (Mark Twain)
3. *It does not matter how slowly you go as long as you do not stop.* (Confucius)
4. *If you do what you love, you'll never work a day in your life.* (Marc Anthony)
5. *The best preparation for tomorrow is doing your best today.* (H. Jackson Brown, Jr.)
6. *Our greatest weakness lies in giving up. The most certain way to succeed is always to try just one more time.* (Thomas A. Edison)
7. *It is not knowledge, but the act of learning, not possession but the act of getting there, which grants the greatest enjoyment.* (Carl Friedrich Gauss)
8. *Without hard work, nothing grows but weeds.* (Gordon B. Hinckley)
9. *In order to succeed, we must first believe that we can.* (Nikos Kazantzakis)
10. *Success is the sum of small efforts, repeated day in and day out.* (Robert Collier)

W internecie znajdziemy także motywujące cytaty wzbogacone elementami graficznymi. Poniższe przykłady pochodzą ze strony RealSimple.¹

Rys. 1. Przykłady cytatów z elementami graficznymi

Źródło: RealSimple.com

¹ <www.realsimple.com/work-life/family/kids-parenting/school-quotes-for-every-learning-milestone>, [dostęp: 12.12.2024].

Tego typu grafiki z cytatami można wykorzystać także jako dekorację pracowni językowej, zmieniając je co jakiś czas, wybierając takie, które tematycznie odnoszą się do różnych wydarzeń w ciągu roku.

b. Wyszukiwanie sentencji w tekstach

Inny przykład ćwiczenia na rozwijanie umiejętności czytania z wykorzystaniem cytatów polega na tym, że uczniowie otrzymują dłuższy tekst i sami wyszukują zdania, które można potraktować jako sentencje warte zapamiętania. Mogą to też być po prostu jakieś fragmenty, które zwróciły ich uwagę. Sprawdzą się tutaj teksty o charakterze poradnikowym i tego typu książki, zwłaszcza że w internecie można znaleźć i czytać w pełni legalnie stosunkowo obszerne ich fragmenty. Jeśli w danej grupie językowej uczniowie będą mieli za zadanie przeczytanie kilku czy nawet kilkunastu stron i zapisanie trzech sentencji, to będą prawdopodobnie tacy, którzy znajdą je już na początku lub na otwartej losowo stronie, a resztę tekstu pominą. Z pewnością będą jednak także tacy uczniowie, którzy przeczytają całość.

c. Wynotowywanie cytatów z przemówień i wystąpień

Kolejnym rodzajem tekstów, który można wykorzystać, są przemówienia, jak chociażby słynne wystąpienie Steva Jobsa na Uniwersytecie w Stanford w 2005 roku. Zarówno nagranie, jak i jego zapis można znaleźć na stronie tej uczelni (<news.stanford.edu/stories/2005/06/youve-got-find-love-jobs-says>). Zanotowanie fragmentu podczas słuchania czy oglądania pliku wideo jest raczej trudne, ponieważ cytat powinien być dosłowny, dlatego w takich przypadkach warto najpierw obejrzeć całość, a następnie przeczytać transkrypcję. Jeśli uczniowie mieliby bazować tylko na nagraniu, powinni mieć możliwość zatrzymania lub,

w razie potrzeby, cofnięcia go. Gdyby takie ćwiczenie odbywało się na lekcji, powinni mieć też słuchawki i własny ekran, na którym oglądaliby dany film.

Wiele wykładów, dotyczących rozmaitych kwestii związanych między innymi z: edukacją, technologią, zmianami klimatycznymi, zdrowiem, rozwojem czy relacjami międzyludzkimi, znaleźć można także na stronie TED.com. Oglądający sam decyduje, czy chce posłuchać prelekcji z napisami w danym języku. Nauczyciel może także wskazać uczniom kilka tematów wykładów, spośród których wybiorą oni jeden, a po jego obejrzeniu podzielą się z innymi zanotowanymi stwierdzeniami.

d. Odnajdywanie ciekawych sentencji w utworach poetyckich i piosenkach
Źródłem cytatów mogą być także utwory poetyckie, w tym teksty piosenek. W utworze pt. *Home*, który wykonuje Passenger, odnajdziemy co najmniej kilka fragmentów (zostały podkreślone), które możemy uznać za złote myśli.

Home

They say home is where the heart is

But my heart is wild and free

So am I homeless or just heartless

Did I start this, did it start me

They say fear is for the brave

For cowards never stare it in the eye

So am I fearless to be fearful

Does it take courage to learn how to cry

So many winding roads

So many miles to go

They say love is for the loving

And without love maybe nothing is real

So am I loveless do I just love less

Oh since love left I've nothing left to feel

So many winding roads

So many miles to go

When I start feeling sick of it all

It helps to remember I'm a brick in the wall

That runs down from the hillside to the sea

And when I start feeling that it's gone too far

I lie on my back and stare up at the stars

And wonder if they're staring back at me

e. Ćwiczenia na bazie rozumienia tekstu pisanego

W kategorii rozumienie tekstu pisanego można wskazać jeszcze jeden rodzaj ćwiczenia. Uczniowie otrzymują cytaty, w których brakuje jakiegoś słowa i ich zadaniem jest samodzielnie lub też w parze czy grupie uzupełnić podane zdania. Po wykonaniu tego ćwiczenia następuje zebranie i porównanie wszystkich propozycji oraz ujawnienie słów, których w rzeczywistości użył autor. Spójrzmy na kilka przykładów:

- 1.** *The beginning of is the discovery of something we do not understand.* (Frank Herbert)
- 2.** *..... is the only force capable of transforming an enemy into a friend.* (Martin Luther King, Jr.)

3. *Where large sums of money are concerned, it is advisable to trust.....* .
(Agatha Christie)
4. *There is no conversation more boring than the one where everybody.....* .
(Michel de Montaigne)
5. *There is no to success. You have to take the stairs.* (Zig Ziglar)
6. *The only place where success comes before work is in the* .
(Vidal Sassoon)
7. *You know you're getting old when the cost more than the cake.*
(Bob Hope)
8. *The real voyage of discovery consists not in seeking new landscapes, but in having new* .(Marcel Proust)

Odpowiedzi: 1. knowledge, 2. Love, 3. nobody, 4. agrees, 5. elevator, 6. dictionary, 7. candles, 8. eyes.

Jeśli w bazie cytatów i aforyzmów wyszukamy cytaty po słowie-kluczu, to bardzo łatwo przygotujemy ćwiczenie na sety leksykalne, które może pojawić się na egzaminie maturalnym, np.:

1. *Despite everything, I believe that people are really good at* . (Anne Frank)
2. *It is only with the that one can see rightly; what is essential is invisible to the eye.* (Antoine de Saint-Exupéry)
3. *My memories mean a lot to me, and I hold them close to my* .
(Radhika Apte)

Odpowiedź: heart.

Mówienie

Właściwie każda sentencja, która pojawia się na lekcji, może być punktem wyjścia do dyskusji. Aby zaangażować wszystkich uczestników zajęć, na początku lekcji każdy z nich otrzymuje zielony i czerwony kartonik. Następnie nauczyciel wyświetla na tablicy i czyta na głos poszczególne zdania. Uczniowie, w zależności od tego, czy zgadzają się z podanymi stwierdzeniami, czy nie, podnoszą kartonik w ustalonym kolorze i podają argumenty na poparcie swojego stanowiska. Tego rodzaju ćwiczenie, choć najczęściej odbywa się w formie ustnej, jest jedną z form pracy, która przygotowuje uczniów do tworzenia rozprawki.

1. *Well done is better than well said.* (Benjamin Franklin)
2. *Walking with a friend in the dark is better than walking alone in the light.* (Helen Keller)
3. *Life well spent is long.* (Leonardo da Vinci)
4. *Don't compare yourself with other people; compare yourself with who you were yesterday.* (Jordan Peterson)
5. *Success usually comes to those who are too busy to be looking for it.* (Henry David Thoreau)

Do najciekawszej wymiany poglądów dojdzie wówczas, gdy cytaty wybrane przez nauczyciela będą w jakimś stopniu budzić kontrowersje, zawierać elementy humorystyczne i ironiczne, ośmieszać pewne postawy albo bazować na stereotypach.

1. *A man is given the choice between loving women and understanding them.* (Ninon de L'Enclos)
2. *I can speak Esperanto like a native.* (Spike Milligan)
3. *It is better to keep your mouth closed and let people think you are a fool than to open it and remove all doubt.* (Mark Twain)
4. *A good marriage would be between a blind wife and a deaf husband.* (Michel de Montaigne)

5. *Crocodiles are easy. They try to kill and eat you. People are harder. Sometimes they pretend to be your friend first.* (Steve Irwin)
6. *I'm not saying my wife's a bad cook, but she uses a smoke alarm as a timer.* (Bob Monkhouse)
7. *Happiness is having a large, loving, caring, close-knit family in another city.* (George Burns)
8. *Whoever said that money can't buy happiness, simply didn't know where to go shopping.* (Bo Derek)
9. *Every day I get up and look through the Forbes list of the richest people in America. If I'm not there, I go to work.* (Robert Orben)

W poszukiwaniach atrakcyjnych przykładów nieraz uda nam się trafić na taką myśl, która ujęta jest w błyskotliwy sposób i wykorzystuje na przykład grę słów, rym, podobieństwo lub wieloznaczność wyrazów, jak w przytoczonych niżej zdaniach:

1. *Try to learn something about everything and everything about something.* (Thomas Huxley)
2. *Genius is 10% inspiration, 90% perspiration.* (Thomas Edison)
3. *Don't just count your years, make your years count.* (George Meredith)
4. *Nothing is impossible, the word itself says "I'm possible"!* (Audrey Hepburn)
5. *We can't help everyone, but everyone can help someone.* (Ronald Reagan)
6. *Your children need your presence more than your presents.* (Jesse Jackson)

Leksyka i gramatyka

Wykorzystywanie cytatów w języku obcym jest zawsze okazją do poznania nowego słownictwa i utrwalenia wyrażen, z którymi uczeń zetknął się w przeszłości. Jednym z pomysłów jest przygotowanie ćwiczenia polegającego na uzupełnianiu zdań odpowiednimi formami wyrazów. Zdania, które wyrażają jakieś ciekawe spostrzeżenie, mogą być łatwiejsze do zapamiętania niż standardowe przykłady w podręcznikach.

1. *The purpose of learning is (grow), and our minds, unlike our bodies, can continue growing as we continue to live.* (Mortimer Adler)
2. *..... (patient) is not simply the ability to wait – it's how we behave while we're waiting.* (Joyce Meyer)
3. *Anyone who keeps the (able) to see beauty never grows old.* (Franz Kafka)
4. *When we long for life without difficulties, remind us that oaks grow strong in contrary winds and diamonds are made under (press).* (Peter Marshall)
5. *Have no fear of (perfect) – you'll never reach it.* (Salvador Dali)
6. *If you're a true warrior, (compete) doesn't scare you. It makes you better.* (Andrew Whitworth)
7. *What we learn with (pleasant) we never forget.* (Alfred Mercier)
8. *The expert in anything was once a (begin).* (Helen Hayes)
9. *The best (prepare) for tomorrow is doing your best today.* (H. Jackson Brown, Jr.)
10. *Success is not the key to happiness. Happiness is the key to success. If you love what you are doing, you will be (success).* (Albert Schweitzer)

Odpowiedzi: 1. growth, 2. Patience, 3. ability, 4. pressure, 5. perfection, 6. competition, 7. pleasure, 8. beginner, 9. preparation, 10. successful.

Cytaty i aforyzmy można także wykorzystać w nauczaniu gramatyki. Popatrzmy chociażby na poniższe wypowiedzi:

➔ *I came, I saw, I conquered.* (Julius Caesar)

Przykład ten nieraz pojawia się w podręcznikach do gramatyki i dotyczy użycia czasu Past Simple, gdy mamy kolejno następujące po sobie czynności. Gdy uczniowie pracują na innych zdaniach, w których ta reguła znajduje zastosowanie i mają wątpliwości, jakiego czasu użyć, nauczyciel może zapytać ich jedynie, jakie słowa wypowiedział Juliusz Cezar.

➔ *To be, or not to be, that is the question.* (William Shakespeare)

Jeden z najśłynniejszych cytatów literackich warto wykorzystać, objaśniając budowę zdań, gdy relacjonujemy zakazy w mowie zależnej. Jeśli uczniowie nie są pewni, gdzie w tego rodzaju zdaniach pojawia się słówko *not*, nauczyciel naprowadza ich, używając tylko początku wypowiedzi Hamleta: *To be, or...* – dalszą część powinni dopowiedzieć uczniowie. Kilukrotne powtórzenie tej frazy może sprawić, że gdy w przyszłości nie będą mieć pewności, jak zbudować poprawne zdanie, przywołają w pamięci fragment tragedii Szekspira.

Znacznie bardziej współczesny przykład znajdziemy w piosence *Wish You Were Here* zespołu Pink Floyd. Uczniowi, którzy zapamięta zdanie: *I wish you were here*, będzie łatwiej skojarzyć, że w podobnych przykładach z *wish* pojawia się przesunięcie czasów i taki cytat to niejako baza dla innych zdań, budowanych na zasadzie analogii.

Elementy kulturowe

Cytaty sprawdzą się także wówczas, gdy chcemy wprowadzić do nauczania pewne elementy dotyczące kultury. Autorami cytatów są znane osoby: pisarze, artyści, naukowcy czy politycy. W kolejnym ćwiczeniu pojawia się kilkanaście wypowiedzi, a zadaniem uczniów jest połączenie ich z nazwiskami autorów. Gdy w klasie mamy parzystą liczbę uczniów, każdy z nich bierze jedną karteczkę, a następnie cytaty „szukają swoich właścicieli” (lub odwrotnie). Ważne jest, aby wybrane zdania zawierały jakieś charakterystyczne informacje dotyczące autora, pozwalające na jego identyfikację.

1. *I put my heart and my soul into my work, and have lost my mind in the process.*
2. *That's one small step for a man, one giant leap for mankind.*
3. *I have always felt it is my destiny to build a machine that would allow man to fly.*
4. *My fellow Americans, ask not what your country can do for you, ask what you can do for your country.*
5. *Every child is an artist. The problem is how to remain an artist once we grow up.*
6. *I'd like to be a queen in people's hearts, but I don't see myself being queen of this country.*
7. *But man is not made for defeat. A man can be destroyed but not defeated.*
8. *For me, I'm focused on what I want to do. I know what I need to do to be a champion, so I'm working on it.*
9. *No one built this country on their own. This nation is great because we built it together.*
10. *We're changing the world with technology.*
11. *I'm trying to make the world a more open place by helping people connect and share.*
12. *Fashion is architecture: it is a matter of proportions.*

- a. Coco Chanel
- b. Mark Zuckerberg
- c. Neil Armstrong
- d. Barack Obama
- e. Leonardo da Vinci
- f. Ernest Hemingway
- g. Princess Diana
- h. Vincent Van Gogh
- i. Usain Bolt

- j. John F. Kennedy
 - k. Pablo Picasso
 - l. Bill Gates
- Odpowiedzi: 1h, 2c, 3e, 4j, 5k, 6g, 7f, 8i, 9d, 10l, 11b, 12a.

Zamiast nazwisk autorów można wyświetlić na tablicy zdjęcia z ich wizerunkami i kilkoma informacjami biograficznymi lub przydzielić uczniom poszczególne osoby i poprosić o odnalezienie wiadomości na ich temat, a następnie przedstawienie ich na forum klasy. Uczniowie mogą pracować samodzielnie lub w parach czy grupach. Tego typu ćwiczenia odbywają się oczywiście w języku obcym i pozwalają wszystkim na zaangażowanie się i udział w lekcji.

Wskazówki na zakończenie

Baza skrzydlatych słów z każdym dniem się rozrasta. Na lekcjach mamy szansę zaprezentować tylko niewielką ich część, ale możemy zachęcić uczniów do samodzielnego poszukiwania ciekawych obcojęzycznych cytatów i aforyzmów (co wymaga z ich strony pewnego zaangażowania) lub (co odbywa się właściwie bez wysiłku) dołączenia do różnych grup w mediach społecznościowych, gdzie regularnie są one publikowane. W ten sposób stwarzamy dodatkowe sytuacje, w których uczący się ma kontakt z językiem. A dodatkowo, jeśli uda mu się zapamiętać choć kilka z nich, będzie mógł je wykorzystać w przyszłości chociażby w dyskusjach, jak również – co prawdopodobnie zachęci niektórych uczniów – w wypowiedzi pisemnej na egzaminie maturalnym (na przykład podczas pisania artykułu).

Głównym celem wykorzystywania cytatów i aforyzmów na lekcjach językowych jest poszerzenie i utrwalenie słownictwa oraz struktur gramatycznych, wzbogacenie wiedzy uczniów w dziedzinie szeroko rozumianej kultury, ale także zachęcenie ich do dyskusji.

Na zakończenie warto przytoczyć jeszcze jeden cytat, autorstwa Sidneya Hooka, do którego co jakiś czas powinien wracać każdy pracujący w szkole: *Everyone who remembers his own education remembers teachers, not methods and techniques. The teacher is the heart of the educational system* [Wszyscy pamiętający swoją edukację pamiętają nauczycieli, a nie metody i techniki pracy. To nauczyciel jest sercem systemu edukacji – tłum. własne].

NETOGRAFIA

Źródła cytatów, które pojawiły się w tekście:

- www.growthengineering.co.uk/70-quotes-about-learning
- www.brainyquote.com
- apartostudent.com/blog/motivational-quotes-for-students
- www.azquotes.com
- bright-culture.com/exam-tips-for-students/202-motivational-quotes-for-students-studying/
- www.today.com/life/inspiration/funny-quotes-rcna125351
- www.realsimple.com/work-life/family/kids-parenting/school-quotes-for-every-learning-milestone
- www.azlyrics.com/lyrics/passenger/home.html

ILONA STĘPIEŃ Nauczycielka języka angielskiego w Zespole Szkół Ogólnokształcących im. Jana Pawła II Sióstr Prezentek w Rzeszowie.